

Försvarsutskottets betänkande

1978/79:3

med anledning av motion om den andliga vården inom försvarsmakten

I motionen 1977/78:1042 av Evert Svensson m. fl. (s) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av den andliga vården inom försvarsmakten i syfte att ersätta den nuvarande militära organisationen med en där kyrkor och samfund blir huvudman för verksamheten och som därmed får avgöra vilka präster och pastorer som skall ingå.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från överbefälhavaren, ärkebiskopen och Svenska ekumeniska nämnden.

Nuvarande förhållanden m. m.

Den andliga vården inom försvarsmakten är inordnad som en gren i personalvården. I krigsorganisationen finns i princip en fältpastor vid varje stab för bataljon eller högre förband. Huvuduppgiften för fältpastorn är att tillgodose personalens religiösa behov. Grundläggande bestämmelser för själavården finns i tjänstereglementet för försvarsmakten och i fältkyrkokanhandboken. Huvuddelen av fältpastorerna tillhör svenska kyrkan men åtskilliga rekryteras från andra samfund.

I försvarsmaktens fredsorganisation finns på lägre regional och lokal nivå – vid örlogsbaser, fredsförband och skolor – präster tillhörande svenska kyrkan som har förordnats till militärpastorer vid sidan av annan prästerlig tjänst. Sammanlagt finns ett 75-tal militärpastorer. Arvodena till dessa utgår ur kyrkofonden och är beräknade för i genomsnitt ca tio timmars själavårdande verksamhet per månad. Organisationen bygger på beslut av 1939 års riksdag (prop. 1939:139, SU 1939:4 s. 109, rskr 1939:41).

Med anledning av en motion behandlade riksdagen själavården vid försvarsmakten under riksmötet 1975/76. Efter remissbehandling tog försvarsutskottet ställning i ärendet genom betänkandet FöU 1975/76:7. Liksom 1968 års beredning om stat och kyrka ansåg utskottet att den andliga vården vid försvarsmakten borde organiseras på ekumenisk bas. Finansieringen av militärpastorernas arvoden måste med nödvändighet övervägas. Enligt utskottets mening borde regeringen låta göra en översyn av själavården i fred inom försvarsmakten. Riksdagen följde utskottet (rskr 1975/76:24). Regeringen har den 5 februari 1976 överlämnat frågan till utredningen om översyn av tjänstereglementet för försvarsmakten.

Motionen

Enligt motionärerna innebär den nuvarande organisationen för andlig vård inom försvarsmakten en principiell sammanblandning av religiösa och militära funktioner. Denna ordning ifrågasätts från allt flera håll inom kyrkorna. Bl. a. hävdas att den nuvarande organisationen bör ersättas av en fristående organisation där kyrkor och samfund själva avgör vilka präster och pastorer som skall ingå. Motionärerna ansluter sig till dessa synpunkter och menar att det är angeläget att en nödvändig översyn av den andliga vårdens organisation får ske från utgångspunkten att samfunden själva skall vara huvudman för verksamheten.

I motionen hävdas att en omorganisation måste innebära att trossamfundens ansvariga och försvarsmakten tar stor hänsyn till varandra och att detta kräver en noggrann bearbetning av olika praktiska frågor.

Remissyttrandena

Överbefälhavaren ser gärna att tjänsterna för militärpastor kunde stå öppna för pastorer också från andra samfund än svenska kyrkan.

Tillsättning av militärpastor sker inte utan svenska kyrkans medgivande. Yttrande över de sökandes lämplighet inhämtas från domkapitlet i berört stift. Överbefälhavaren anser att detta tillvägagångssätt är en garanti för att den som förordnas har förståelse för den speciella militära situationen och samtidigt äger kyrkans förtroende för uppgiften i fråga.

Huvudmannaskapet för den militära själavården har under en följd av år diskuterats i berörda kretsar. Hittills har dock enligt överbefälhavarens uppfattning funnits övervägande skäl att behålla den nuvarande organisationen med försvarsmakten som huvudman.

För att kunna fungera på ett effektivt sätt torde det enligt överbefälhavaren vara nödvändigt att militärpastorn är integrerad i den militära organisationen och att han därmed kan fungera på samma villkor som övrig personal inom försvarsmakten. Med försvarsmakten som huvudman garanteras också ett visst mått av själavårdande insatser.

Sammanfattningsvis anser överbefälhavaren inte att man behöver förändra huvudmannaskapet för den andliga vården vid försvarsmakten.

Ärkebiskopen och *Svenska ekumeniska nämnden* betecknar det som en självklar utgångspunkt för den andliga vården inom försvarsmakten att militär personal skall ha samma rätt och möjlighet till kontakt med själavårdare, som man har i det civila livet. Båda anser att de särskilda förhållandena inom försvarsmakten gör det klart motiverat med en särskild organisation för ändamålet och är tillfredsställda med att man ser över den fredstida organisationen av den andliga vården i syfte att ge denna en lika ekumenisk karaktär som den krigstida organisationen.

Ärkebiskopen och Svenska ekumeniska nämnden utesluter inte att det

med nuvarande ordning kan förekomma missförstånd där enskilda värnpliktiga uppfattar militärpastorn som något slags myndighets- eller överhetsrepresentant. De konstaterar å andra sidan praktiska fördelar med att militärpastorn är integrerad i den militära organisationen och vill inte underskatta betydelsen av de praktiska synpunkterna. Enligt ärkebiskopens mening finns det skäl som talar för en förändring av huvudmannaskapet, förutsatt att man kan finna en praktiskt fungerande lösning. Han tillstyrker att man utreder den andliga vården inom försvarsmakten. Detsamma gör nämnden, som anser det vara angeläget att i en översyn beakta resultaten av den pågående utredningen om huvudmannaskap och organisation för den andliga vården inom sjukvården och kriminalvården. Nämnden förordar att man också överväger hur de vapenfria tjänstepliktiga skall komma i åtnjutande av motsvarande andliga vård som värnpliktiga med vapentjänst.

Utskottet

Riksdagen har genom tidigare beslut tagit ställning för en översyn av själavården i fred inom försvarsmakten. Försvarsutskottet (FöU 1975/76:7) ansåg i det sammanhanget att det kunde bli fråga om att ge den andliga vården vid fredsförbanden delvis annan inriktning, att utöka den och att rekrytera militärpastorer även från andra samfund än svenska kyrkan. Utskottet räknade med att det skulle bli nödvändigt att överväga finansieringen av militärpastorenas arvoden. Dessa finansieras f. n. av kyrkofonden, som är avsedd för svenska kyrkan. Frågan har överlämnats till utredningen om översyn av tjänstereglementet för försvarsmakten för beaktande i dess arbete.

Den fråga som tas upp i motionen 1977/78:1042 (s) gäller huvudmannaskapet för den andliga vården inom försvarsmakten, i krig såväl som i fred. Motionärerna önskar att de präster och pastorer som engageras för att verka inom försvarsmakten skall ha kyrkor och samfund som huvudman för verksamheten i stället för att som nu vara knutna till det militära försvaret.

Utskottet anser att det finns skäl som talar för att personer som står till förfogande för själavård inom försvarsmakten inte skall vara organisatoriskt inordnade i denna. Särskilt beträffande krigsorganisationen finns dock skäl för att behålla nuvarande ordning. Själavårdens betydelse för individerna i krigsorganisationen, praktiska frågor och utbildningsfrågor behöver studeras närmare. Innan detta skett och utan att man ännu fått resultaten av utredningen (U 1974:10) om den andliga vården vid sjukhusen och vid kriminalvårdens anstalter vill utskottet inte tillstyrka en omorganisation i den riktning som motionärerna anger. Däremot förordar utskottet att den översyn som riksdagen tidigare påkallat utvidgas till att gälla också frågan om huvudmannaskapet. Frågorna bör om möjligt anföras en särskild utred-

ning. Det ankommer på regeringen att ta ställning till formerna för en utvidgad översyn.

Vad utskottet nu har anfört om en utvidgad översyn av den andliga vården inom försvarsmakten bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1977/78:1042 har anfört om en utvidgad översyn av den andliga vården inom försvarsmakten.

Stockholm den 10 oktober 1978

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Bengt Gustavsson (s), Erik Glimnér (c), Eric Holmqvist (s), Georg Pettersson (c), Gusti Gustavsson (s), Gudrun Sundström (s), Gunnar Björk i Gävle (c), Roland Brännström (s), Åke Gustavsson (s), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Hans Lindblad (fp), Bertil Dahlén (fp) och Yvonne Hedvall (m).